

Проф. др Стана Смиљковић

Учитељски факултет у Врању

Врање

UDK: 371.95

ISBN 978-86-7372-131-6, 16 (2011), p.584-589

Stručni rad

**ВАСПИТАЧ И УЧИТЕЉ КАО ИНОВАТОРИ У
ПРЕПОЗНАВАЊУ И РАЗВИЈАЊУ
КРЕАТИВНИХ ОСОБИНА ДЕЦЕ**

Сажетак: У овом раду проналазимо могућности које васпитачи и учитељи користе у циљу откривања појединих клица даровитости деце предшколског и млађег школског узраста, посебно у савлађивању језика и рецепцији краћих књижевних текстова лирског, епског и драмског садржаја. Деца од седам до једанаест година на специфичан начин доживљавају наведене врсте своје школске лектире. Изражавајући доживљај, обогаћују себе, песму или причу и слушаоце око себе. Књижевни текст живи у њиховој машти и та слобода израза омогућава им да схвате да се у језичкој игри манифестује њихов лични став и свет, уметност и радост душе. Одмереност и иновативност у раду васпитача и учитеља допринеће да се младим генерацијама дарује сазнање које се открива кроз разнолике игре из којих искрсава лепота створена, не само рођењем, већ и проницљивим и креативним радом.

Кључне речи: Васпитач, учитељ, даровитост, препознавање, развој, језик, деца.

---

*Папирна лађица плови
пут неког океана,
свирала на старој зови
остаје недосвирана.*

Бошко Ломовић

Писци пишу како би открили тајне своје душе, препознали животне мудрости и лепоте у којима има симболике. Наведени стихови песника за децу исказују и дочаравају загонетност света и човека, његову невидљиву и недодирнуту духовну енергију којом се подстичу разиграни дечји светови и радозналост. По речима Николаја Велимировића да се „све лампе могу напунити, а лампа мудрости никад“ можемо закључити од колике је важности знање учитеља и васпитача у условима савременог доба, њихова спремност да генерације које припремају за живот, путем наставног процеса, кроз низ мисаоних операција, доведу до циља: да науче како да уче, да искажу себе и своја

интересовања. Кроз разговоре, акције, сценске наступе, разноврсне анимације, васпитаници ће управљати речима и доживљајима, кретаће се у сусрет језичкој игри створеној у песми, бајци или загонетки. Као што јунаци ових текстова трагају за пријатељима и откровењима тајни, тако ће и млади реципијенти осмишљавати своје путеве и игре. Осетиће тај начин лепоте које ће их понети у светове маште. Учитељи и васпитачи никада на том језичком истраживачком путу не смеју препустити трагаче, већ ће им помагати да домаштају и надграде слику и језик јунака, догађај који их је опчинио.

Мотивисање младих слушалаца и читалаца да траже своју звезду, цвеће и птице под сунцем, бело звонце у трави, зраке сунца – откриће њихов смисао да, другачије од осталих, приђу знаковима који их привлаче. Ти тренуци који означавају почетне изазове, откривање смисла за тумачење и описивање симболичних слика и ослушкивање имагинарних звукова – почечи су који оплемењују дечје биће које ће, у сусрету са другом децом, поделити радост, сазнање, подстаћи децу да на себи својствен начин искажу себе. Такви сусрети при којима млади васпитаници потпуно предају своје мисли и осећања учитељу, васпитачу и вршњацима, једно краће време живе у свом, аутономном свету који покушавају да схвате, разумеју и обогате. У том чину откровења тајни духа и смисла да изразе свет, велику улогу имају књижевници, јер ако знамо из народних пословица значења, као нпр. *шта је најбрже на свету*, и ако схватимо *да време никога не чека*, онда и мисли писца Бранка В. Радичевића о радозналом дечаку указују да се одговори могу потражити у размишљању, лепотама које доноси језик у књижевном делу, смислу да се пробуде дамари у детету које открива себе у свету.

Самоћа и изолованост савременог детета појачава жељу да обогати себе и своје вршњаке новим пријатељствима, другачијим играма, љубавима којима се осмишљава и испуњава живот. Дечје самоће опомињу одрасле да је потрага за имагинарним пријатељима неизбежна, макар то били чудесни јунаци бајки којима ће испричати тренутке своје патње или исказати жеље своје немирне, а спутане природе. Откривање сопствених тајни кроз дијалог и монолог, указује наставнику на биће које има смисла да речима дочара бесконачност својих мисли и могућности израза. Из прича малишана извирују дечји снови који упућују одрасле у резрешење. Лепота се осећа срцем, јер је јединствена у својој

појавности. Нарочито лепота дечјих мисли искрслих из емоција. Свако ново причање о доживљају створеном на основу уметничког књижевног дела, мало је откровење које ће заувек остати као благо зачето у детињству, као живот који одраслима шаље другачије истине о нарушеној космичкој хармонији. Символичне слике које ће ученици читањем, говорењем и слушањем створити, разгоревају креативну снагу која ће их суштински и квалитетно обогатити, развијати машту и племенити мисао.

На организованим часовима, али и на ваннаставним активностима, деца – рецепијенти књижевне уметности уче кроз игру, стварају кроз игру, усмеравају себе и богате новим садржајима и истинама. Искуство које је створено личним предавањем, продубљује се новим естетским доживљајима, откривањем говора песме или приче. У том стваралачком раду учитеља и ученика, могу учествовати сви, али интелектуалне особине и природни дар појединаца даваће снажан печат исказивању доживљаја.

Интегрисани садржаји и активности основношколских предмета могу дати другачији смисао учачања дечјих склоности и способности. Ученик доживљава поетски текст и мисли у сликама јер се речи и стихови претачу у слике које се нижу одређеним ритмом. Визуелно-акустична слика може бити основа за нови ликовни или музички доживљај. Тренуци дечјег стварања могу изненадити наставника одсуством наставне шеме, стварањем из којег се назире неки, још неодређени вид његове динамичне природе. Проширена игра стихова и реченица може бити надограђена и оплемењена темом нове врсте уметности. Осим личног доживљаја који наставник прати, усмерава, он и својом сензибилном природом и знањем психолошко-педагошки подстиче дијалог, уважава спремност, чиме изазива пријатност и срећу деци која су нашла себи задовољство у неком виду духовног стварања. То је истовремено и духовни чин учитељевог стварања, интелектуални процес којим се подстиче ученикове осећаје, јер је, окретање сопственим емоцијама знак да су пронашли пут задовољења духа упијањем лепоте која им је украсила доживљај. Покренуте емоције служиће као подстицај за читање, глуму, писање, богаћење речника.

Креативност у раду и аутономија у избору средстава и метода којима може продубљивати знање ученика млађих разреда, наставник постаје личност, не само организатор, којој

ће се поверити стваралаштво обдарене деце. Главни пратилац у раду деце која покажу склоност ка разумевању и стварању литерарног израза је школован, обдарен и креативан наставник и васпитач који процењује, допуњава и саветује младе ствараоце да напишу песму, препричају анегдоту, пронађу старе и звучне речи, употребе подесан стих. Бирајући адекватне речи којима ће осветлити своју душу, ученици глачају стил, проналазе у свом активном речнику речи којима придају литерарну димензију. У том случају наставник прелази на терен рада са даровитом децом која, по његовом виђењу, и по резултатима рада, одскачу од својих вршњака. Иако се на млађем узрасту врста даровитости не може јасно диференцирати, бројни су примери раног откривања, али у том деликатном послу нема правила, ако знамо да се способности јављају у јаснијем виду када се остваре одређени услови. Они су попут чуда, или како писац Иво Андрић каже: „Изнутра треба расти, брзо и неприметно напредовати и у прави час се зауставити.“ Даровити појединац ће тим скривеним духовним силама проћи кроз многе тешкоће, али ће успети, снагом своје воље и наслеђа, да пронађе себе-своје путеве до циља.

У учитељевом раду на откривању даровитих појединаца нема образаца. Интересовање из истих или сличних области могу се на различите начине разоткривати и неговати. Нпр. у току савлађивања језичког градива ученици вежбају и своје мишљење, откривају везу између језика и осећања. Креативно, у писменим или усменим вежбама примењују та сазнања, лако успостављају дијалог и умеју да саслушају говор другог, развијају осећај да схвате и разумеју другог. На тај начин се и њихова духовна личност богати. Личност ће се богатити не само у контактима са даровитим, већ и у њиховом упознавању и проучавању личности, приближавању ставова или смисла и стила рада. Осетиће се потреба за продубљивањем сазнања, стварањем нових идеја, креативним анализирањем свог и других мишљења, једном речју, потреба за самообразовањем које ће имати функцију креативности.

Одмереност и стрпљивост у раду са децом на развоју литерарних способности треба да краси учитеља, човека коме су ученици привржени. Он ће тако бити, не само прави васпитач, већ и човек широког срца кога ће ученици доживотно памтити као свог духовног вођу. Његова општа култура говориће о њему уколико будућим генерацијама дарује здраву мисао и лепоте до којих се долази упорним

трагањем по језику књижевних дела и мислима великана писане речи. Само таквим начином рада и односом према ученицима – активним личностима у настави, потврдиће се и стара византијска мудрост која гласи: „Када се стекне одговрајуће образовање и развије проницљивост, тада душа налази своју истинску лепоту и поима дубље тајне.“

Подстичући дечји стваралачки дух, деца ће покушати да своје мисли о интересантној појави преточе у речи, своју визију догађаја у слику. Те своје првенце понудиће дечјим или школским листовима, одељењској заједници и њеним зидним новинама и на изванредан начин себе представити стваралачки. Тако деца, мали ствараоци, речју, мислима и акцијама осветљавају духовне светове своје генерације, маштом проналазе одгонетке најзагонетнијих појава, снагом осећања боје природу, свет и људе у њој. То је особина која краси људско биће у детету ствараоцу, искра која се извија и онда када дете још увек није свесно себе и својих духовних потенцијала. Тај стваралачки чин помаже деци, не свој, већ оној надареној, да искажу себе и схвате да поседују особине које други немају, да су њихове идеје другачије од идеја остале деце. На тај начин они подстичу децу – другаре да читају и пронађу себе, да читајући тумаче литерарни и ликовни израз својих вршњака. Ти тренуци инвентивности могу бити показатељи васпитачу и наставнику о томе какав се умни потенцијал крије у детету. Речи песника Мирослава Антића да „лепота тражења није у налажењу, него у нашој одлуци да тражимо“, указује на значај креативне улоге наставника који је иноватор у стварању новог односа према препознавању клица даровитости на млађем узрасту.

Закључак:

Проблем даровитости у савременом образовању све више окупира педагоге, психологе, методичаре постављањем питања која могу дати одговоре како и кад треба препознати, открити и утицати на развој даровитог детета. Психофизичка конституција деце у развоју представља драму одрастања те упућује проучаваоце и истраживаче у откривање специфичности индивидуа код које се елементи даровитости почињу манифестовати у раном одрастању.

Литература:

- Вилолијевић, М. (1999): *Дидактика 1,2,3*, Београд.
- Гојков, Г. (1998): *Осипање даровитости – неадекватна идентификација или слаба подршка средине*, у Зборник 4, Вршац, Висока школа за образовање васпитача, стр. 165-173.
- Каменов, Е. (1998): *Како подржати даровите*, у Зборник 4, Вршац, Висока школа за образовање васпитача, стр.221-226.
- Мариновић, С. (1995): *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*, Београд, Креативни центар.
- Смилковић, С. (2002): *Настава српског језика и књижевности I*, Врање, Учитељски факултет.
- Цветановић, В. (1996): *Самостални и стваралачки рад у настави српског језика*, Београд.

Prof. Stana Smiljkovic, Ph.D.

Teacher-training faculty in Vranje
Vranje

Pre-school and school teachers as innovators in recognition and development of creative characteristics of children

Summary: In this paper the author reveals possibilities that pre-school and school teachers use with the aim to find individual germs of gifted pre-school and lower elementary schoolchildren, especially in acquiring language and reception of short literary texts of lyrical, epic and dramatic contents. Children from seven to eleven years of age experience mentioned kinds of their school readings in a specific way. Expressing their experience, they enrich themselves, a poem or a story and listeners around them. Literary text lives in their imagination and freedom of expression helps them understand that their personal attitude and their own world, art and joy of their souls manifest in this language game. Being restraint and innovative in their work, pre-school and school teachers will have its contribution in giving away knowledge to young generations, knowledge that can be revealed through various games from which appears beauty made not only by birth, but with discerning and creative work as well.

Key words: Pre-school teacher, school teacher, gift, recognition, development, language, children.